

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ

Ημερομηνία: Σάββατο 24 Ιανουαρίου 2026
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α

Α1

1. «Αγροτική μεταρρύθμιση» (σχολ. βιβλίο: σελ. 42)

Καθώς η κατοχή γης, κατά τον 19ο αιώνα, έπαινε προοδευτικά να είναι πηγή εξουσίας και κοινωνικού –ταξικού– κύρους, άνοιξαν οι δρόμοι για την αγροτική μεταρρύθμιση. Την κατάργηση δηλαδή των μεγάλων ιδιοκτησιών και την κατάτμηση των αξιοποιήσιμων εδαφών σε μικρές παραγωγικές μονάδες, οικογενειακού χαρακτήρα, που ανταποκρίνονταν καλύτερα στις νέες παραγωγικές και κοινωνικές συνθήκες.

2. «Κλήριγκ» (σχολ. βιβλίο, σελ. 54)

Στο εξωτερικό εμπόριο μετά το 1932 κυριάρχησε προοδευτικά η μέθοδος του διακανονισμού «κλήριγκ». Οι διεθνείς συναλλαγές δεν γίνονταν, δηλαδή, με βάση το μετατρέψιμο συνάλλαγμα αλλά με βάση διακρατικές συμφωνίες που κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή προϊόντα και φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία των εισαγωγών με την αντίστοιχη των εξαγωγών, στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου οι συναλλαγές με το εξωτερικό ήταν έντονα ελλειμματικές, η διαδικασία αυτή, πέρα από τα αρνητικά, είχε και θετικά στοιχεία.

3. «Επανάσταση του Φεβρουαρίου 1862» (σχολ. βιβλίο: σελ. 76)

Το Φεβρουάριο του 1862 η δυσарέσκεια των αντιπολιτευτικών ομίλων, που είχαν σχηματιστεί προς τα τέλη της δεκαετίας του 1850, κατέληξε σε επανάσταση, με αίτημα την απομάκρυνση του βασιλιά. Στην επανάσταση συμμετείχαν κατά κύριο λόγο αξιωματικοί, άνεργοι απόφοιτοι πανεπιστημίου που δεν ήθελαν να εργαστούν στους κλάδους της αγροτικής και βιοτεχνικής παραγωγής και αισθάνονταν κοινωνικά αδικημένοι. Συμμετείχαν ακόμη και πολλά άτομα ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία ζητούσαν ευκαιρίες για ενεργότερη συμμετοχή στα πολιτικά πράγματα. Στις 12 Οκτωβρίου 1862 ο Όθων αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα.

Α2 α.

1 - δ

2 - ε

3 - β

4 - α

5 - γ

Α2 β.

1. ΛΑΘΟΣ (σχολ. βιβλίο: σελ. 15)
2. ΣΩΣΤΟ (σχολ. βιβλίο: σελ. 27-28)
3. ΣΩΣΤΟ (σχολ. βιβλίο: σελ. 64)
4. ΣΩΣΤΟ (σχολ. βιβλίο: σελ. 80)
5. ΛΑΘΟΣ (σχολ. βιβλίο: σελ. 81)

ΘΕΜΑ Β**Β1. Σχολικό βιβλίο, σελ. 15:**

Κατά το 19ο αιώνα το νεοσύστατο ελληνικό κράτος ανταγωνιζόταν τον εαυτό του. Έξω από τα σύνορά του υπήρχαν ισχυρά κέντρα ελληνισμού, πνευματικά, οικονομικά, παραγωγικά, τα οποία πολλές φορές κυριαρχούσαν στο χώρο τους αλλά και σε ευρύτερες περιοχές. Έλληνες, ελληνικά κεφάλαια και πλούτος υπήρχαν και αναπτύσσονταν από την Ουκρανία ως το Σουδάν, από το Δούναβη ως τον Καύκασο και από τη Σμύρνη ως την Κιλικία. Για τους Έλληνες των περιοχών αυτών το μικρό ελληνικό βασίλειο ήταν για πολλά χρόνια μια κακή ανάμνηση μάλλον, ένας φτωχός και ίσως ανεπρόκοπος συγγενής. Οι δικές τους επιτυχίες φάνταζαν ολότελα ξένες σε σύγκριση με τη στασιμότητα και την ένδεια της μικρής Ελλάδας. Χρειάστηκε να δυσκολέψουν γι' αυτούς οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, προς το τέλος κυρίως του 19ου αιώνα, για να ανακαλύψουν τη σημασία που είχε η φτώχη τους πατρίδα, ως ασφαλές καταφύγιο και ως πεδίο ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων.

Β2 α. Σχολικό βιβλίο, σελ. 84- 85:

Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Χαρίλαο Τρικούπη, το όραμα για ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο θα ήταν οικονομικά ανεπτυγμένο και ισχυρό στη διεθνή σκηνή, δεν πραγματοποιήθηκε. Παρά τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, το κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση. Αστοί και διανοούμενοι απογοητεύονταν όλο και περισσότερο από τη γενικότερη κατάσταση και την αναποτελεσματικότητα του κράτους, το οποίο χαρακτηριζόταν από μια βραδυκίνητη γραφειοκρατία. Δεν έβλεπαν

την επιθυμητή οικονομική ανάπτυξη, ενώ διαπίστωναν ότι μεγάλωνε η απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη. Ανάλογη δυσaréσκεια επικρατούσε και σε μεγάλο μέρος των μικροκαλλιεργητών. Οι αξιωματικοί του στρατού ήταν επίσης δυσareστημένοι, καθώς εκτιμούσαν ότι λόγω οικονομικής αδυναμίας ο στρατός θα ήταν αναποτελεσματικός σε περίπτωση πολέμου. Όλα αυτά οδήγησαν σε κρίση της εμπιστοσύνης προς τα κόμματα συλλήβδην, οι άνθρωποι πίστευαν ότι οι θεσμοί και τα κόμματα δεν ήταν ικανά να υλοποιήσουν τις επιθυμίες τους.

B2 β. Σχολικό βιβλίο, σελ. 85:

Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, που τελείωσε με ολοκληρωτική ήττα της Ελλάδας, επέτεινε το πολιτικό αδιέξοδο. Η δυσπιστία προς τα κόμματα κορυφώθηκε και έδωσε στον Γεώργιο την ευκαιρία να επιβληθεί στο Κοινοβούλιο και να ασκεί προσωπική πολιτική. Όσες μεταρρυθμίσεις έγιναν μέχρι το 1909, κατά κύριο λόγο από κυβερνήσεις του τρικουπικού κόμματος υπό την ηγεσία του Γεωργίου Θεοτόκη, ήταν διοικητικού χαρακτήρα (π.χ. αποκέντρωση).

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ****Γ1.**

Ενδεικτικός πρόλογος (σχολικό βιβλίο σελ. 51):

Η καταστροφή του 1922 μετέβαλε τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας. Η κεντρική παράμετρος, στο τέλος των πολύχρονων πολεμικών αναμετρήσεων, ήταν η άφιξη και η αποκατάσταση του πολύ σημαντικού ρεύματος προσφύγων. Υπολογίζεται ότι, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, έφτασαν στο ελληνικό κράτος 1.230.000 Έλληνες χριστιανοί και 45.000 Αρμένιοι πρόσφυγες.

α) Κύριο μέρος (σχολικό βιβλίο σελ. 51-52, 53):

Η άφιξη των προσφύγων, πέρα από το γεγονός ότι αποτέλεσε μια πρωτοφανή ανθρώπινη τραγωδία, λειτούργησε ως καταλύτης στη δυναμική της ελληνικής κοινωνίας. Οι χρόνιες ανεπάρκειες της ελληνικής διοίκησης έπρεπε, για παράδειγμα, να ξεπεραστούν ταχύτατα, για να αποφευχθεί μια ολική καταστροφή. Ήδη, το 1923 και το 1924, οι θάνατοι από τις αρρώστιες-μάστιγες της εποχής, τη φυματίωση και την ελονοσία, πολλαπλασιάστηκαν, κάνοντας αναγκαίες και επείγουσες τις αποτελεσματικές παρεμβάσεις. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από το Κείμενο Α της ιστορικής πηγής σύμφωνα με το οποίο η ελονοσία ήταν το αποτέλεσμα της έλλειψης προσπάθειών για αποξήρανση των ελών στις Νέες Χώρες και της εγκατάλειψης των αποστραγγιστικών έργων που δυσχέραινε την καλλιέργεια της γης και επηρέαζε τη δημογραφική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας αλλά και την οικονομία πολλών περιοχών. Επρόκειτο για ένα μεγάλο πρόβλημα που δεν είχε αντιμετωπίσει η Παλαιά Ελλάδα. Η μαρτυρία του Γεωργίου Μόδη, δημοσίου υπαλλήλου εκείνη την περίοδο και βουλευτή των Φιλελευθέρων, ο οποίος γνώριζε πολύ καλά τη νέα κατάσταση, επισημαίνει

ότι ο ελληνικός κάμπος έχει μετατραπεί σε νοσογόνο εστία με αποτέλεσμα οι περισσότεροι αγρότες να είναι άρρωστοι. Μάλιστα, ο ίδιος τονίζει ότι το χρονικό διάστημα από το 1916 έως το 1918 στο Μακεδονικό μέτωπο περισσότεροι Γάλλοι και Άγγλοι πέθαναν από την ελονοσία παρά από τα βλήματα των εχθρών. Άλλη μία μαρτυρία του Γ. Δεκάζου έρχεται να επιβεβαιώσει τα παραπάνω. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι στη Νάουσα η ελονοσία έχει μικρότερη έξαρση, λόγω της μεγάλης κλίσης του εδάφους που δεν επιτρέπει τον σχηματισμό ελών αλλά και λόγω της καλύτερης διατροφής του πληθυσμού. Παρ' όλα αυτά στα μέρη που υπάρχουν ρέοντα ύδατα που δημιουργούν μικρά έλη το πρόβλημα της ελονοσίας είναι έντονο στις τάξεις των γεωργικών εργατών. Παράλληλα στο Κείμενο Β του ιστορικού παραθέματος αναφέρεται χαρακτηριστικά η αναγκαιότητα δημιουργίας εγχειοβελτιωτικών και αντιπλημμυρικών έργων, με στόχο την επέκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων και τη βελτίωση της απόδοσης στις πεδιάδες της Μακεδονίας που πλήττονταν από τα νερά των ποταμών. Για την επίλυση του προβλήματος ο Θ. Πάγκαλος, το 1926, και ο Βενιζέλος, το 1928, υπέγραψαν δύο συμβάσεις με εταιρείες αμερικανικών συμφερόντων, την American Foundation Co, που ανέλαβε τη μελέτη και την εκτέλεση έργων στην πεδιάδα της Θεσσαλονίκης και τη John Monks & Sons → Ulen & Co για τις πεδιάδες των Σερρών και της Δράμας. Παρά το γεγονός ότι δεν υπήρξαν άλλα σημαντικά αντιπλημμυρικά και αρδευτικά έργα σε αυτές τις περιοχές, αυξήθηκε και επεκτάθηκε η αγροτική παραγωγή και περιορίστηκαν οι εστίες ελονοσίας. Τα παραπάνω έργα ήταν σημαντικά επιτεύγματα της περιόδου του Μεσοπολέμου. Επιπλέον, οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. Το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας, για παράδειγμα, ξεπέρασε, με την έλευση των προσφύγων, το 1.000.000 κατοίκους και, φυσικά, δεν μπορούσε πλέον να υδρεύεται με το χρονολογούμενο από τους ρωμαϊκούς χρόνους Αδριάνειο Υδραγωγείο.

β) (σχολικό βιβλίο, σελ.53):

Τη λύση του προβλήματος της ύδρευσης του πολεοδομικού συγκροτήματος της Αθήνας ανέλαβε το 1925 η αμερικανική εταιρεία ΟΥΛΕΝ, με την κατασκευή του φράγματος και της τεχνητής λίμνης στο Μαραθώνα. Ενδεικτικά, στο κείμενο Γ της ιστορικής πηγής, αναφέρεται ότι στην Αθήνα η ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση είχε δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα και δυσλειτουργίες. Από το 1922 η πρωτεύουσα είχε σημαντικό πρόβλημα στην ηλεκτροδότησή της αλλά και το ζήτημα της ύδρευσής της εκκρεμούσε από τον 19ο αιώνα. Το σημαντικό έργο της ύδρευσης της Αθήνας με το φράγμα του Μαραθώνα, δρομολογήθηκε από την κυβέρνηση Μιχαλακοπούλου, που υπέγραψε τη σχετική σύμβαση. Ο Πάγκαλος τον Αύγουστο του 1925 επικύρωσε τη σύμβαση αυτή και το φράγμα του Μαραθώνα ολοκληρώθηκε το 1929. Την ίδια περίπου εποχή η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία. Ενδεικτικά είναι και όσα παρουσιάζονται στο κείμενο Γ της ιστορικής πηγής, για την ανάγκη δημιουργίας μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος. Αναλυτικότερα επισημαίνεται ότι ο όμιλος Power ίδρυσε τη Γενική Ελληνική Εταιρεία και Ηλεκτρικές Εταιρείες Παραγωγής και Διανομής που συνενώθηκαν στη συνέχεια από την Ηλεκτρική Εταιρεία

Αθηνών – Πειραιώς και την Ηλεκτρική Εταιρεία Μεταφορών. Μάλιστα, το ενδιαφέρον για υδροηλεκτρικά έργα στην Ελλάδα δεν μειώθηκε ούτε στα επόμενα χρόνια. Το 1929 η ιταλική εταιρεία CIBE σε συνεργασία με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και την Hellenic & General Trust ίδρυσε την εταιρεία «Γαλιλαίος», η οποία ανέλαβε την αξιοποίηση των υδάτων της Στυμφαλίας, χωρίς όμως να προχωρήσει στο έργο λόγω της οικονομικής κρίσης. Επενδύσεις επίσης έγιναν στο τηλεφωνικό δίκτυο από γερμανικές εταιρείες, στους δρόμους και στη διευθέτηση των χειμάρρων, οι οποίοι μέχρι τότε προκαλούσαν πλημμύρες και καταστροφές στο λεκανοπέδιο της Αττικής. Ανάλογες προσπάθειες έγιναν και στις υποδομές της υπόλοιπης χώρας, με εγγειοβελτιωτικά έργα, τα οποία είχαν ως συνέπεια την αύξηση των καλλιεργούμενων εδαφών.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1.

Ενδεικτικός πρόλογος (σχολικό βιβλίο σελ. 92):

Ως αντιβενιζελικά θεωρούνταν τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Παρά τις διαφορές που υπήρχαν ανάμεσά τους, τα ένωνε ένας συντηρητικός προσανατολισμός. Πάντως, δεν ήθελαν να επιστρέψουν στην προ του 1909 εποχή. Επομένως, ως προς αυτό δεν διέφεραν κατ' αρχήν από τους Φιλελευθέρους. Διέφεραν όμως στο εύρος των σχεδιαζόμενων μεταρρυθμίσεων και στις μεθόδους άσκησης της πολιτικής.

α) Κύριο μέρος (σχολικό βιβλίο, σελ. 92):

Οι Αντιβενιζελικοί απεχθάνονταν τη διαρκή παρέμβαση του κράτους, επειδή, εκτός των άλλων, αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας. Δεν είχαν μακροπρόθεσμη πολιτική, αντίθετα, επικέντρωναν την προσοχή τους στην επίλυση επίκαιρων προβλημάτων. Τα αντιβενιζελικά κόμματα εξελίχθηκαν σε κόμματα υπεράσπισης των συμφερόντων που κινδύνευαν από την πολιτική των Φιλελευθέρων. Η σύγκρουση με τους Φιλελευθέρους τα οδηγούσε σε διαρκώς συντηρητικότερες θέσεις. Όπως μαρτυρείται και στο Κείμενο Α της ιστορικής πηγής, υπήρχαν λόγοι που οδηγούσαν τα αντιβενιζελικά κόμματα να υιοθετήσουν τη συγκεκριμένη στάση. Οι Αντιβενιζελικοί δεν αντιλαμβάνονταν το μέλλον, είτε το συνελάμβαναν μόνο μερικά, πολύ αδύναμα ή συγκεχυμένα ως στόχο. Οι προγραμματικές τους θέσεις ήταν επικεντρωμένες σε θέματα της άμεσης πραγματικότητας, σε συγκεκριμένα κακώς κείμενα, στις θυσίες των θιγομένων από την φιλελεύθερη πολιτική. Γι' αυτό οι Φιλελεύθεροι τους αντιμετώπιζαν ως μεμψίμοιρους αντιδραστικούς και χωρίς φαντασία. Η στάση αυτή δεν διευκόλυνε μια αντικειμενική συζήτηση, ούτε λάμβανε υπόψη τις κοινωνικές ομάδες και τα συμφέροντα που εκπροσωπούσαν οι Αντιβενιζελικοί. Όταν διαθέτεις συγκεκριμένη στόχευση για το μέλλον, μπορείς να δρας βάσει σχεδίου. Οι Φιλελεύθεροι παρουσίασαν στους Έλληνες με συντομία τις επιτυχίες και τους κινδύνους αυτής της πολιτικής. Σε κρίσιμες καταστάσεις οι Αντιβενιζελικοί αντιδρούσαν αμήχανα και σπασμωδικά και αυτό δημιουργούσε μια αίσθηση ανικανότητας. Ουσιαστικά, τα κόμματα αυτά εξέφραζαν αυτούς που είχαν ζημιωθεί ή ένιωθαν ανασφαλείς από την πολιτική του κόμματός των Φιλελευθέρων. Μακροπρόθεσμα η πολιτική των συγκεκριμένων κομμάτων ενίσχυε τα στοιχεία της παραδοσιολατρίας, ακόμα και της αντίδρασης. Η αντίθεσή τους στο κόμμα των

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2026

Α' ΦΑΣΗ

Ε_3.Ιλ3Α(α)

Φιλελευθέρων οδηγούσε τα συγκεκριμένα κόμματα περισσότερο προς μια δεξιά στροφή. Από τα αντιβενιζελικά κόμματα, πιο αδιάλλακτα ήταν τα κόμματα του Δημητρίου Ράλλη και του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, ενώ το κόμμα του Γεωργίου Θεοτόκη ήταν πιο διαλλακτικό.

β) (σχολικό βιβλίο σελ. 92-93): Μάλιστα, το κόμμα του Γ. Θεοτόκη ήταν πιο μετριοπαθές από τα άλλα δύο (το Ραλλικό και του Κ. Μαυρομιχάλη) και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Σύμφωνα με το Κείμενο Β της ιστορικής πηγής το Κόμμα του Γεωργίου Θεοτόκη ήταν ένα συντηρητικό κόμμα και ως προς τις θέσεις του για την κοινωνία και γενικότερα για την πολιτική. Είχε διαφορετική πολιτική προσέγγιση από τους Φιλελεύθερους, αλλά η διαφορά τους δεν ήταν τόσο μεγάλη όσο η διαφορά ανάμεσα στους Φιλελεύθερους και τους Ραλλικούς. Οι υποστηρικτές του κόμματος επιθυμούσαν να βελτιώσουν τη φιλελεύθερη πολιτική και να διορθώσουν όσα θεωρούσαν λάθη του Ελευθερίου Βενιζέλου. Το κόμμα του Θεοτόκη συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Το παραπάνω επιβεβαιώνεται και στο κείμενο Β, στο οποίο αναφέρεται πως και ο Θεοτόκης και ο Βενιζέλος συμφωνούσαν για την αύξηση των εξοπλισμών, διαφωνούσαν όμως αναφορικά με τη δημοσιονομική πολιτική και τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού. Σχετικά με την κοινωνική πολιτική το κόμμα ήταν μετριοπαθές. Στο επίκεντρο της κριτικής των Θεοτοκικών βρέθηκε ο Βενιζέλος, ο οποίος έδινε υποσχέσεις και στους πλούσιους αλλά και στους εργάτες. Αντίθετα, ο Γεώργιος Θεοτόκης υποσχόταν φορολογικές ελαφρύνσεις κυρίως για τους χαμηλοεισοδηματίες και τους αγρότες και κατηγορούσε την κυβέρνηση ότι με τους νόμους που προστάτευαν την εργασία έδινε μάταιες υποσχέσεις. Θεοτόκης και Βενιζέλος υποστήριζαν τα δικαιώματα της απεργίας, καθώς τα θεωρούσαν ως στοιχείο της ελευθερίας των συμβάσεων. Παρ' όλα αυτά, ο Θεοτόκης πίστευε ότι οι εργατικοί αγώνες θα ήταν καταστροφικοί για την χώρα, καθώς η οικονομία της ήταν ιδιαίτερα ασθενική. Ως προς την εξωτερική πολιτική, ο Θεοτόκης υποστήριζε, το 1912, την συμμετοχή της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Ιταλίας. Ωστόσο, αργότερα μαζί με τον Δημήτριο Ράλλη τροποποίησε τη θέση του, ασκώντας κριτική στην πολιτική των συμμαχιών, στην είσοδο της Ελλάδας στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο και στη Συνθήκη του Βουκουρεστίου. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.